T. B. M. M.
ZABIT CERİDESİ

CİLT : 13

BİRİNCİ İN'İKAT

1 - XI - 1929 CUMA

Münderecat

1 — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyihalar

1 — 1930 senesi bütçe kanunu lâyihası (Bütçe Encümenine)

2 — Tahlisiye İdaresinin 1927 senesi hesabı kat'isi hakkında kanun lâyihası (Divanı Muhasebat Encümenine)

3 — Türkiye Cümhuriyetile Oreguay Cümhuriyeti arasında aktolunan dostluk mukavelenamesinin tasdikı hakkında kanun lâyihası (Hariciye Encümenine)

Tezkereler

4 — Safranbolunun Ovanın Tintin köylü Tintinoğlu Kâzım ve Ceninoğlu Halilin idamları hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

5 — Siverekli Hacı Eyüp oğullarından Eyüpoğlu Memet Suphinin idamı hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

6 — Şişli oğullarından Yakup oğlu Alinin idamı hakkında Başvekâlet tezkeresi (Adliye Encümenine)

7 — Artvin Meb'usu Memet Asım ve Giresun Meb'usu Hakkı Tarik Beylerin teşrii masuniyetlerinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

8 — Artvin Meb'usu Mehmet Asım, Giresun Meb'usu Hakkı Tarık, Sivas Meb'usu Necmettin Sadık, Muğla Meb'usu Yunus Nadi ve Siirt Meb'usu Mahmut Beylerin teşrii masuniyetlerinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

9 — Balikesir Meb'usu Memet Akif Beyin teşrii masuniyetinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

10 — Cebelibereket Meb'usu Avni Paşanın teşrii masuniyetinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

11 — Denizli Meb'usu Haydar Rüştü Beyin teşrii masuniyetinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

12 — Giresun Meb'usu Hakkı Tarık Beyin teşrii masuniyetinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

13 — Manisa Meb'usları Saim ve Bahri Beylerle Afiyonkarahisar Meb'usu Haydar Beyin ifadelerinin alınması hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

14 — Siirt Meb'usu Mahmut Beyin teşrii masuniyetinin ref'i hakkında Başvekâlet tezkeresi (Muhtelit Encümene)

15 — İthalât ve ihracata mevzu tahdidatın ilgası hakkındaki mukavele ve itilâfnamelerin gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi (İktisat ve Hariciye Encümenlerine)

16 — Damga resmi kanununun 13 üncü maddesinin 8 inci fıkrasının tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi (Maliye ve Bütçe Encümenlerine)

17 — Devlet Demiryolları istmilak kanununun tefsiri hakkında Başvekâlet teskeresi (Nafıa, Dahiliye ve Bütçe Encümenlerine)

18 — Memurin muhakemat kanununun 12 inci maddesinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi (Dahiliye ve Memurin kanunu muvakkat Encümenlerine)

19 — 801 numaralı kanunun 2 inci maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (Sıhhat ve İçtimaî Muavenet, Millî Müdafaa Encümenlerine)

20 — 20-11-1338 tarih ve 282 numaralı kanunun tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (Dahiliye ve Bütçe Encümeulerine)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15

Muvakkat Reis — *Hasan B.* (TRABZON)

Kâtipler : *Ruşen Eşref B.* (AFYON KARAHİSAR), *Avni B.* (YOZGAT)

Muvakkat Reis Hasan B. — Efendim yoklama yapacağız.

(Yoklama yapıldı)

Ekseriyet vardır.

2 — NUTUKLAR

1 — Reisicümhur Gazi Hazretlerinin nutukları

Reisicümhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri — *(Alkışlar arasında kürsüyü teşrif buyurdular)*

Büyük Millet Meclisinin Muhterem Âzası;

Üçüncü Büyük Millet Meclisinin, üçüncü içtima senesini açıyorum. Büyük Millet Mecli-

sinin, her toplanması, bizim için, yeni bir, hayat ve gayret kaynağıdır.

Bu, feyizli kaynağın karşısında bulunmaktan mütehassis olarak aziz arkadaşlarımı muhabbet ve hürmetle selâmlarım. *(Alkışlar, teşekkür ederiz sesleri)*

Geçen sene memleketin dahilî hayatı, huzur ve asayiş içinde geçmiştir. Cümhuriyetin, dahilî siyaseti, vatandaşın yaşayışını, hiç bir nüfuz ve tasallutun tesirinde bırakmaksızın, temin etmektir. Bu siyaset, dikkatle takip olunmaktadır. Bu hususta, Cümhuriyet jandarma ve zabitasının, hizmet ve fedakârlığı yüksek takdirinize lâyıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim.

Memleketin, fikrî ve iktisadî inkişafta, yüksek terakki sahası olmasına çalışmak, ideali - mizdir. *(Alkışlar)* Fakat, bu inkişafın, medenî ve millî, sınır haricinde, cereyan almasını prensiplerimize muvafık bulamayız.

En yeni kanunlarla mücehhez olan Adliye - mizin basireti, ve adaleti tatbik için göster - diği dikkat; milletin huzur ve nizamını masun tutmağa kâfi ve muktedirdir.

Geçen sene memleketin sıhhatı, mühim bir arızadan müteessir olmaksızın geçmiştir.

Her nevi sıhhî mücadeleyi, mümkün olan derecede, seri ve geniş bir surette takip etmek, başlıca hedeflerden olmıya lâyıktır.

Dahilî idarede, tam teşkilli nahiyeler arttırılmalıdır. Bunu bilhassa tavsiye etmek isterim. Yeni nahiyelerin açıldığı yerlerdeki vatandaşlar, mazhar oldukları, kolaylıktan, mem - nuniyet göstermektedirler.

Diğer taraftan, bazı vilâyetlerde hususî bütçelerindeki tediyenin, intizamsızlığı görülüyor. Bu intizamın tek çaresi, hususî bütçelerin, hayalden uzak, hakikî adetlere, hakikî hesaplara istinat ettirilmesidir *(Alkışlar)*.

Hükûmetin bu hususu, murakabede bulundurması matluptur . Meclisinizin en büyük eseri olan, türk harfleri , memleketin , umumî hayatına , temamen , tatbik olunmuştur . İlk müşkülât , milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet mektepleri, normal tedrisat haricinde, kadın ve erkek, yüz binlerce, vatandaşın nurlanmasına hizmet etti *(Alkışlar)* Bu mekteplerin , daha fazla bir gayret ve şevkile idame edilmesi lâzımdır.

Cümhuriyetin kara, deniz ve hava kuvvetleri her hususta, kıymetli takdirinize ve itimadınıza lâyıktır *(Şiddetli alkışlar)* Bunu tam ve kat'î kanaatle, söyleyebilirim *(Alkışlar)*

Milletin muhterem vekilleri ;

Hariciyede dürüst ve açık olan siyasetimiz bilhassa, sulh fikrine müstenittir *(Alkışlar)*. Beynelmilel her hangi bir meselemizi, sulh vasıtalarile halletmeği aramak , bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur . Bu yol haricinde , bir teklif karşısında kalmamak içindir ki emniyet prensibine ve onun vasıtalarına, çok ehemmiyet veriyoruz *(Alkışlar)*. Beynelmilel sulh havasının mahfuziyeti için, Türkiye Cümhuriyeti iktidarı dahilinde, her hangi bir hizmetten geri kalmıyacaktır.

Aziz arkadaşlarım;

Memleket iktisadiyatı, bütün dikkat ve faaliyetimizi, bilhassa, cezbetmektedir.

Ziraatte, geçen istihsal senesi, bazı mıntakalarda, tabiî tesirattan, ziyade zarar oldu; bununla beraber, vaziyet, evelki senelerin darlığına nisbetle, umumiyetle normale yaklaşmıştır denilebilir. Ziraî enstitülerin, bir an evel vücude getirilmesine ehemmiyet veriyoruz. Bu sene ziraî kooperatif teşkilâtına başlanmış olması, bilhassa, memnuniyetimizi mucip oluyor. Bu kooperatifleri memleketin her tarafına, teşmil etmeği ziyade iltizam ediyoruz. Kezalik çiftçiye, arazi vermek de, Hükûmetin mütemadiyen takip etmesi lâzım gelen bir keyfiyettir. Çalışan türk köylüsüne işliyebileceği kadar toprak temin etmek, memleketin istihsalâtını zenğinleştirecek başlıca çarelerdendir. *(Alkışlar)*

Ticaret sahasında, normal şeraitin tesis ve takviyesine devam olunacaktır. Bir sene zarfında, teşekkül eden Türk şirketlerinin temsil ettikleri sermaye, on beş milyon lirayı geçmektedir. Bu ve ticaret tahsili için görülen ziyade ragbet, ticarette intibahın, kuvvetli delilleridir. Deniz ticaretini ve bilhassa Seyri sefain İdaresinin terakkilerini, haz ile zikrederim. Seyrisefaini, gerek deniz vasıtaları, gerek fabrikalarile, geniş mıkyasta kuvvetlendirmek lâzımdır. Bu lüzumu dikkat ve alâkanıza arzetmek isterim.

Yeni ticaret muahedelerinin müzakere ve intacı, umumiyetle eyi bir mecradadır. Büyük ticaret münasebetlerimizi tanzim eden muahedelerden bir çoğu bitirilmiştir; bunlar bu devrede

meşgalenize başlıca mevzu olacaklardır. Gene bu deverede iştigal buyuracağınız iktisadi kanunların ehemmiyeti pek ziyadedir. İş kanunu, yeni maden kanunu, orman kanunu, bunların başlıcalarıdır.

Muhterem Efendiler;

Büyük Millet Meclisinde son beyanatımızdan bu güne kadar geçen bir sene zarfında, vatanda yeniden (445) kilometre demiryolü döşenmiştir *(Alkışlar).* Bir seneye kadar da, yeniden (500) kilometre döşenilmesi mukarrerdir *(Alkışlar)*.

Erzurum hattına ait, fennî ve ihzari ameliyat hararetle devam etmektedir.

Mersin - Adana demiryolu, devlet demiryolları işletmesine ilhak edilmiştir. Kanaat ve itimat veren bu sade rakamlar ve hadiselerle beraber, arzedeyim ki, yeni açılan demiryollarının ilk seneleri için zarurî olan işletme açıkları dahil olduğu halde, umum işletme kendi kendini idare etmektedir.

Yol vergisi hasılatının temamen, elde edilmesi, ehemmiyetle, takıp olunmak lâzımdır.

Su işlerinin teşkilâtı, etütleri henuz başlangıcındadır. İktisadiyatımızın ana tedbirlerinden olan, su işleri umumî idaresinin fennî kabiliyet ve kudreti, çok sağlam kurulmak lâzımdır.

Mühendis ve fen memuru, sür'atle ve daha çok adet ve ehliyette yetiştirmek için, yeni tedbirler almak icap eder.

Maliyemiz çetin bir seneyi muvaffakiyetle geçirmektedir. Haricî borçların tediyesi, Anadolu hattı taksitlerinin ödenmesi ve teadül kanununun tatbikı; malî bünyenin sağlamlığı ve bütçemizin hakikî ve hesaplı olması sayesinde başarılmaktadır *(Alkışlar)*.

Senelerden beri malî sahada devam eden islâhat, bu seneki faaliyetimizde de yeni mevzular bulacaktır. Ücretli memurlar ücretlerinin tanzimi, yeni müzayede ve münakasa kanunu bu cümledendir.

Büyük Meclise takdimi mukarrer olan askerî ve sivil tekaüt kanununun ehemmiyeti üzerine de bilhassa dikkatinizi celbetmek isterim.

Devlet Bankasının teşkiline dair kanun da Büyük Meclise takdim olunacaktır.

Aziz arkadaşlarım ; semereli işlerle geçen, faaliyet senelerinizin biri daha, mühim mevzularla, sizi bekliyor. Sizin için büyük muvaffakiyet dilerim; sizin muvaffakiyetiniz milletin saadetidir, selâmetidir *(Şiddetli, sürekli alkışlar)*.

3 — İNTİHAPLAR

1 — Riyaset Divanı intihabı

Muvakkat Reis Hasan B. (Trabzon)— Efendim dahilî nizamname mucibince Divanı Riyaset intihabına başlıyoruz. Reis, Reis vekilleri, İdare amirleri ve Kâtipler için ayrı ayrı rey verilecektir. İntihabata başlıyoruz.

(İntihabat icra edildi)

Muvakkat Reis Hasan B. — Rey vermiyen arkadaşlar reylerini versinler. Rey istihsali muamelesi hitam bulmuştur.

(Elaziz Meb'usu Hüseyn, Maraş Meb'usu Mithat, Adana Meb'usu Hilmi Beyler Riyaset için verilen reylerin, Bolu Meb'usu D. Emin Cemal, Trabzon Meb'usu Süleyman Sırrı , Edirne Meb'usu Zeki Mesut Beyler, Reis vekillikleri için verilen reylerin, Bitlis Meb'usu Muhittin Nami, Van Meb'usu Hakkı, Aydın Meb'usu D. Reşit Galip Beyler İdare amirlikleri için verilen reylerin, Kars Meb'usu Halit, Tokat Meb'usu Bekir Lütfi, Erzincan Meb'usu Saffet Beyler Kâtiplikler için verilen reylerin tasnifine kura ile memur edildiler)

İntihabatın neticesini arzediyorum. Büyük Millet Meclisi Reisliğine 268 reyle Kâzım Paşa Hazretleri intihap edilmişlerdir.

Kâzım Paşa Hazretleri *(Alkışlar arasında makamı riyasete gelerek :)* —

Muhterem arkadaşlarım ;

Beni bu içtima senesi içinde Meclis Reisliğine intihap ettiğinizden dolayı teşekkür ederim. Sizin itimadınızın devamı benim için en yüksek mazhariyettir. Tevdi ettiğiniz mühim ve şerefli vazifeyi bundan evelki senelerde olduğu gibi dikkatle ifaya çalışacağım. Sizin de muavenetinizi esirgememenizi rica ederim.

Meclisi Âliye muvaffakiyet, Milletimize saadet temenni eder ve cümlenizi hürmetle selâmlarım *(Sürekli alkışlar)*.

Eefendim; intihap neticesini arzediyorum; İstanbul Meb'usu Nurettin Ali Bey 268, Trabzon Meb'usu Hasan Bey 268, Bursa Meb'usu Refet Bey 268 reyle Reis Vekilliklerine intihap olunmuşlardır *(Alkışlar)*.

Reis Vekili Hasan Bey (Trabzon)—